

Appendix I - Reading Material

ಪಾರಿಯಾತ್ಮೀಯಂಬ ವನದ ಮರದ ಮೇಲೆ, ಮೇಘವರ್ಮಣವೆಂಬ ಕಾಗೆ ತನ್ನ ಪರಿವಾರದೊದನೆ ಸುಖಿದಿಂದ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ಪರವತದ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗ್ರಿಂಹವೆಂಬ ಪಾರಿವಾಳವು ವಾಸವಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ಮೇಘವರ್ಮಣನು ಆಹಾರವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಪಟ್ಟಣದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರಾಗೆ ವಿಂಧ್ಯಕನೆಂಬ ಬೇಟೆಗಾರನು ಬಲೆಗಳನ್ನು ತಗೆದುಕೊಂಡು ಬರುವುದನ್ನು ಕಂಡಿತು. ಆಗ ಕಾಗೆ "ನಾನು ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೋದರೆ, ಈ ಬೇಡನು ನನ್ನ ಪರಿವಾರವಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಲೆಯನ್ನೊಡ್ಡಿ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಎರಚಿದರೆ, ನನ್ನ ಪರಿವಾರವೆಲ್ಲ ಬಲೆಯೋಳಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು" ಎಂದು ತಿಳಿದು, ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ತನ್ನ ಮರದ ಬಳಿ ಬಂದಿತು. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಪರಿವಾರಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೊರಗೆ ಹೋಗದಂತೆ ಹೇಳಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಬೇಟೆಗಾರನು, ಬಲೆಯನ್ನು ಹರಡಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯವನ್ನಿಟ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತನು.

ಆಗ ಚಿತ್ರಗ್ರಿಂಹವೆಂಬ ಪಾರಿವಾಳವು ತನ್ನ ಪರಿವಾರದ ಆಹಾರವನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಲೆ ಇರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ವಿಚಾರಮಾಡದೆ ಧಾನ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಆಸೆಪಟ್ಟು ವೋಂದಿಂದ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿವಾರಸಮೀತವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿಡ್ಡಿತು. ಆಗ ಬಹಳ ದುಃಖಪಟ್ಟು ಬಂದು ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿ, "ಒಂದೊಂದೇ ಹೋಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಾವೆಲ್ಲಾ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬಲೆಯೊಡನೆ ಹಾರಿಹೋಗಬೇಕು" ಎಂದು ಬಲೆಯನ್ನು ಎತ್ತುಕೊಂಡು ಬಹಳ ದೂರ ಹಾರಿಹೋದವು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಬೇಟೆಗಾರನು ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯಾಪಟ್ಟನು. ದುಃಖಗೊಂಡ ಬೇಟೆಗಾರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ತಂದುಕೊಂಡು ಮನಗೆ ಹೋದನು. ಇದನೆಲ್ಲ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಮೇಘವರ್ಮಣವೆಂಬ ಕಾಗೆ ಬಲೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಪಾರಿವಾಳವನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಯಿತು. ಸ್ವಲ್ಪಹೋತ್ತಿಗೆ ಚಿತ್ರಗ್ರಿಂಹವೆಂಬ ಪಾರಿವಾಳವು ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಸ್ಸೇಹಿತನಾದ ಹಿರಣ್ಯವರ್ಮಣವೆಂಬ ಮೂಷಕರಾಜನನ್ನು ತಮ್ಮನ್ನು ಈ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿತು.

ಆ ಇಲಿಯು ಬಲೆಯನ್ನು ಕಡಿದು, ಆ ಪಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡಿತು. ಆ ಇಲಿ ಚಿತ್ರಗ್ರಿಂಹವನ್ನು ಕುರಿತು "ನೀನು ಬಹಳ ಬುದ್ಧಿವಂತನು ಆದರು ಬಲೆಯೋಳಗೆ ಹೇಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡೆ" ಯೆಂದು ಕೇಳಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಚಿತ್ರಗ್ರಿಂಹವು ವಿಧಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಯಾರಿಂದಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿತು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಮೂಷಕವು ಯಾವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಾಗಲು ಬಹಳ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿತು.

ಇದನೆಲ್ಲ ಆ ಮೇಘವರುವೆಂಬ ಕಾಗೆ ನೋಡಿ ಈ ಇಲಿಯೊಡನೆ ಸ್ನೇಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆ ಇಲಿ ಇರುವ ಬಿಲಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಂತುಕೊಂಡಿತು. ಕಾಗೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಇಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ "ನೀನಾರು?" ಯೆಂದು ಕೇಳಿತು. "ನಾನು ಚಿತ್ರಗ್ರಿಹನ ಪ್ರಾಣಸ್ನೇಹಿತನಾದ ಮೇಘವರುವೆಂಬ ಕಾಗೆ: ನಿನ್ನ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ". ಎಂದು ಮೇಘವರುವು ಹೇಳಿತು. ಹಿರಣ್ಯವರುವೆಂಬ ಇಲಿ "ನಿಮಗೂ, ನಮಗೂ ಸ್ನೇಹವು ಹೇಗೆ ಕೂಡಿತು? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮುಂತೆ ಸಮಾನರಾದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮಿತ್ರತ್ವವು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ನಾನು ನಿನ್ನ ಆಹಾರ; ನೀನು ನನ್ನ ಆಹಾರ; ಹೀಗೇರುವಾಗ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹ, ಕೂಡಿ ನಡೆಯಲಾರದು. ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತಿ ನನ್ನ ವಿಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಎರಳಿಗೆ ನರಿಯ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಬಂಧನ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂತೆ, ನನಗೂ ನಿನ್ನ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಬಂಧನವುಂಟಾದೀತು ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಮೇಘವರುವು ಕೇಳಿ, "ಎರಳಿಗೆ ಬಂಧನವು ಹೇಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಹೇಳುವೇಯಾ?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಇಲಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಮಗಧ ದೇಶದ ಚಂಪಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಎರಳಿಯೂ ಕಾಗೆಯೂ ಸ್ನೇಹವಾಗಿದ್ದವು. ಎರಳಿಯಾದರೋ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಏಳಿ ಏಳಿಯ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಮೊಯ್ದು ಪುಷ್ಟಿರೀರವಾಗಿದ್ದಿತು.

ಇದನ್ನು ಬಂದು ನರಿ ಕಂಡು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ "ಈ ಮೃಗವಾದರೋ ನನಗೆ ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ, ಇದನ್ನು ಕಪರದಿಂದ ಕೊಲ್ಲಬೇಕು" ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು, ಎರಳಿಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೊಗಿ, "ಎಲ್ಲೆ ಸ್ನೇಹಿತನೆ, ಕ್ಷೇಮವಷ್ಟೆ!" ಎಂದು ಕೇಳಿತು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ಎರಳಿ ನೀನಾರು? ಎಂದು ಕೇಳಿತು. "ನಾನು ಕ್ಷುದ್ರಬುದ್ಧಿಯೆಂಬ ನರಿ. ಈ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಪ್ತಹೀನನಾಗಿ ಒಬ್ಬನೇ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಇಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ, ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ನಾನು ನಿನ್ನ ಸೇವಾತತ್ವರನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ" ಎಂದು ನರಿ ಹೇಳಿತು. ಈ ಮಾತಿಗೆ ಎರಳಿ ಒಷ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಅಷ್ಟಹೊತ್ತಿಗೆ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತವಾಗಲು ಉಬಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಕೂಡಿಕೊಂಡು, ಚಂಪಕ ಮರದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡವು. ಆ ಮರದ ಮೇಲಿದ್ದ ಸುಬುದ್ಧಿಯೆಂಬ ಕಾಗೆ ಎರಳಿಯ ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದು ಈ ನರಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಎರಳಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ "ಎಲೇ ಮಿತ್ರನೆ! ಈ ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಾಣಿ ಯಾವುದು?" ಎಂದು ಕೇಳಿತು.

ಅದಕ್ಕೆ ಎರಳಿ " ಈ ನರಿ ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಸ್ವೇಚ್ಛವನ್ನು ಕೋರಿ ಬಂದಿದೆ. ಈಗ ನಾವಿಭೂರು ಗೆಳೆಯರಾಗಿದ್ದೇವೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಾಗೆ " ಮಿತ್ರನೇ, ಆಕಸ್ಯಾತ್ಮಾಗಿ ಒಂದು ಅಪರಿಚಿತ ಪ್ರಾಣಿ ಬಂದರೆ ಅದರ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸ ಮಾಡಬಾರದು. ಅದಲ್ಲದೆ ಕುಲಶೀಲಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯದವರಿಗೆ ಯಾರಿಗೂ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಕೊಡಬಾರದು ಒಂದು ವೇಳೆ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ, ಬೆಕ್ಕಿಗೆ ಹದ್ದು ಆಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟು ಮರಣ ಹೊಂದಿದಂತಾಗುವುದು" ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಎರಳಿ " ಹದ್ದು ಬೆಕ್ಕಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಮರಣ ಹೊಂದಿತು, " ಎಂದು ಕೇಳಲು ಕಾಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಒಂದು ಹದ್ದು ಜೀವಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಪಕ್ಕಿಗಳು ತಂತಮ್ಯ ಅಹಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಒಂದು ದಿನ ಬೆಕ್ಕು ಪಕ್ಕಿಯ ಮರಿಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಆ ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಬಂದಿತು. ಬೆಕ್ಕನ್ನು ನೋಡಿ ಪಕ್ಕಿಯ ಮರಿಗಳು ಭಯದಿಂದ ಶಬ್ದ ಮಾಡಿದವು.

ಈ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಮುದಿ ಹದ್ದು "ನೀವು ಏನು ಕಾರಣ ಭೀತಿಗೊಂಡಿರಿ, ಇಲ್ಲಿ ಯಾರು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ?" ಎಂದು ಮರಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಹದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಬೆಕ್ಕು ಗಾಬರಿಯಿಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು "ಈ ಶತ್ರುವಿನ ಕೈಯೊಳಗಿಂದ ದಾಟಿ ಹೋಗಲು ನನಗೆ ಶಕ್ತಿಸಾಲದು, ಆದ್ದರಿಂದ ಇದರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಆಮೇಲೆ ಏನು ಆಗುತ್ತದೆಯೋ ನೋಡೋಣ" ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಪಕ್ಕಿಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮೆಲ್ಲನೆ "ಎಲೇ ಸಮಧಣನೆ ನಿನ್ನನ್ನು ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಹದ್ದು ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ "ನೀನು ಯಾರೆಂದು ವಿಚಾರಿಸಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಬೆಕ್ಕು, "ನಾನು ಧೀರ್ಘಕಣಣನೆಂಬ ಮಾಜಾಳನು" ಎಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಹದ್ದು ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು, "ನೀನು ಬೇಗನೆ ಈ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗು, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ವ್ಯಧಣವಾಗಿ ಸತ್ತು ಹೋಗುತ್ತೀರ್ಯೇ" ಎಂದು ಗದರಿಸಿತು.

ಈ ಮಾತಿಗೆ ಮಾಜಾಳವು"ನಾನು ನನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದರೆ ಕೊಲ್ಲಬಹುದು" ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದ ಕಾರಣವೇನು ಎಂದು ಹದ್ದು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಬೆಕ್ಕು" ನಾನು ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವು ಗಂಗಾಸ್ವಾನ ಮಾಡಿ ನಿಯಮ, ವೃತಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತ ಸತ್ಯಾಲಕ್ಷ್ಯೇಪ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ಬಹಳ ಪುಣ್ಯಶಾಲಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಿನ್ನ ದಶಣನಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದೆನು. ನೀವಾದರೋ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನನ್ನು

ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದೀರ್ಯ" ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಹದ್ದು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ "ಮಾಜಾರಲವು ಮಂಸಾಹಾರಿ ಎಂದೂ, ಹಿಂಸ ಪ್ರಾಣಿ ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ ನಿಜವಲ್ಲವೆ? " ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿತು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ ಬೆಕ್ಕು" ನಾನು ಭಾವಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಮಾಡಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ನಾನು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಶ್ರವಣದಿಂದ ಪರಮವೈರಾಗ್ಯಶಾಲಿಯಾಗಿ ದುಷ್ಪಮಾರ್ಗವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದೇನೆ ಎಕೆಂದರೆ, ಅನೇಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯಂಥ ಪಾತಕಕ್ಷಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪಾತಕವಿಲ್ಲವೆಂದು ಉತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬೇರೆಯವರ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತೆಗೆದು ಸುಖ ಅನುಭವಿಸುವವರು ನರಕಭಾಗಿಗಳಾಗುವರು" ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಈ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹದ್ದಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸ ಹಣ್ಟಿ, ಆ ಮಾಜಾರಲವನ್ನು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು. ಆಮೇಲೆ ಆ ಮಾಜಾರಲವು ನಿತ್ಯವೂ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಮರಿಗಳನ್ನು ತಂದು ಭಕ್ತಿಸುತ್ತ ಇರತೋಡಿತು. ಒಮ್ಮೆ ತನ್ನ ಮರಿಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಒಂದು ಪಕ್ಷಿ ಬಹಳ ಕಳವಳಗೊಂಡು, ತನ್ನ ಸಹವಾಸಿ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನೇಲ್ಲ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಮರಿಗಳನ್ನು ಶೋದಿಸುತ್ತ ತಿರುತಿರುಗಿ ಹದ್ದು ಇರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಬೆಕ್ಕು ಅಲ್ಲಿಂದ ಒಡಿ ಹೋಯಿತು. ಪಕ್ಷಿಗಳು ಆ ಹದ್ದಿನ ಗೌಡಿನೋಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಬಿದಿದ್ದ ಮರಿಗಳ ಎಲುಬುಗಳನ್ನೂ ರೆಕ್ಕಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ, "ನಮ್ಮ ಮರಿಗಳನ್ನು ಈ ಹದ್ದೇ ತಿಂದಿರಬೇಕು" ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು. ಅದನ್ನು ಕೊಂಡು ಹಾಕಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಹೀಗೆ ಆ ಕಾಗೆ ಎರಳೆಯ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳಲು, ನರ ಕಾಗೆಯನ್ನು ಕುರಿತು "ಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಸ್ವಭಾವವು ಎರಳೆಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದ ತೇ? ಹಾಗೆ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಸ್ವಭಾವ ತಿಳಿವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಅವರ ದರ್ಶನಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಮಿತ್ರತ್ವವು ಸಂಘಟಿಸುತ್ತದೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿತು.

ನರಿಯ ಈ ವಚನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಎರಳೆಗೆ ಅದು ನಿಶ್ಚಯವೆಂದು ತೋರಿತು. ಆ ಎರಳೆ ಕಾಗೆಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ "ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಹೇಗೆ ಮಿತ್ರನೆಂದು ಭಾವಿಸಿರುವೆಯೋ, ಹಾಗೆಯೋ ಈ ನರಿಯೂ ಮಿತ್ರನಾಗಿರಲಿ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು. ಆ ಮೇಲೆ ಈ ಮೂರೂ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ, ಸಾಯಂಕಾಲದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಒಂದು ದಿನ, ಎರಳೆಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ನರಿ, ಈ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿವ್ಯವಾದ ಹೊಲವುಂಟು. ಅದನ್ನು ನಿನಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ." ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ತೋರಿಸಿತು.

ಎರಳೆ ನಿತ್ಯವೂ ಆ ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮೇಯುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಮೇಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಹೊಲದ ಯಜಮಾನನು ಎರಳೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಒಂದು ಬಲೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದನು. ಎರಳೆ ಮೇಯುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತಿಳಿಯದೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿತು. ಆಗ ಅದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ "ನನ್ನನ್ನು ಈ ಬಂಧನದಿಂದ ನನ್ನ ಮಿತ್ರರ ಹೊರತು ಯಾರು ಬಿಡಿಸಲಾರರು" ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ, ನರಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಈ ಎರಳೆಗೆ ಉಂಟಾದ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಿಗ್ಗಿ, "ಇಂದು ನನ್ನ ಮನೋರಥವು ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು. ಇದರ ಮಾಂಸವು ಬಹಳವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಭಕ್ತಿಸಿಬಿಡುತೇನೆ." ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತುಕೊಂಡಿತು. ಅದನ್ನು ಕಂಡ ಎರಳೆ "ವಲೇ ಮಿತ್ರನೇ! ನನ್ನನ್ನು ಈ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು, ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ನರಿ "ಅಯ್ಯಾ ಮಿತ್ರನೇ! ಏನು ಮಾಡಲಿ! ಇವತ್ತು ನನ್ನ ವೃತ್ತದ ದಿನ. ಆದಕಾರಣ ಚರ್ಮದ ಬಲೆಯನ್ನು ಈಗ ನಾನು ಮುಟ್ಟಿಲಾರೆನು, ನಾಳೆ ನೀನು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವೆನು." ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅದರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿ ನಿಂತಿತು.

ಕಾಗೆ ತನ್ನ ಮಿತ್ರ ಎರಳೆಯನ್ನು ಅತಿತ್ತ ಹುಡುಕುತ್ತ ಎರಳೆಯಿದ್ದ ಜಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಅದರ ಅವಸ್ಥೆಗೆ ಕಾರಣ ಕೇಳಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಎರಳೆ, "ನಿನ್ನ ಮಾತು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಟ್ಟಿತು. ಕಾಗೆ "ನಿನ್ನ ಗೆಳಯ ನರಿ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತು? ಎಂದು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಎರಳೆ ನನ್ನ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲೆ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾಗೆ "ತನಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳುವಂತ ಮಿತ್ರರ ವಚನವನ್ನು ಕೇಳಿದವರು, ತೀವ್ರದಲ್ಲಿಯೆ ವಿಪತ್ತಿನೊಳಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಬೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಶತ್ರುವಿಗೂ ಅವರು ಆನಂದವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ." ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಹೊಲದ ಯಜಮಾನನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬರುವುದನ್ನು ಕಾಗೆ ಕಂಡಿತು.

ಆಗ ಕಾಗೆ ಎರಳೆಯೆ ನೀನು ಸತ್ತ ಹಾಗೆ ಬಿದ್ದಿಕೊಂಡಿರು ಅವನು ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಇದು ಸತ್ತಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವನು ಆಗ ನಾನು ಶಬ್ದ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ನೀನು ಓಡಿಹೋಗು ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಹೊಲದ ಯಜಮಾನ ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಸತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಸುಮ್ಮನಾದ. ಆಗ ಕಾಗೆ ಶಬ್ದ ಮಾಡಿತು. ಕೂಡಲೇ ಎರಳೆ ಓಡಿಹೋಯಿತು. ಹೊಲದ ಯಜಮಾನ ಅದಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಹೊಡಿದ ಅದು ಎರಳೆಗೆ ತಪ್ಪಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ನರಿಯ ತಲೆಗೆ ತಾಕಿ ಸತ್ತಹೋಯಿತು.

( )

परियात्रा नामक जंगल में एक पेड़ पर मेघवर्मा नामक कौआ अपने परिवार के साथ सुख से रहता था । एक पहाड़ के गुफा में चित्रग्रीव नामक कबूतर रहता था । एक दिन मेघवर्मा कौआ आहार की खोज में शहर के राह से जा रहा था तभी उसने एक विध्यंक नामक शिकारी को जाल के साथ आते हुए देखा । उसने सोचा “अगर मैं आहार की खोज में जाऊँगा तो यह शिकारी मेरे परिवार के सदस्य जहाँ रहते हैं वहाँ जाकर अपनी जाल बिछाकर दाना छिड़केगा और मेरे परिवार के सारे सदस्य निश्चय ही इस जाल में फँस जाएँगे” । ऐसा सोचते हुए कि मेरा अब बाहर जाना ठीक नहीं है वह कौआ पेड़ के पास आ गया । परिवार के सदस्यों से यह बात कहकर उसने उन्हें कहीं न जाने का आदेश दिया । इतने में वह शिकारी अपनी जाल बिछाकर दाना बिखेरकर दूर जाकर बैठा ।

इसी समय चित्रग्रीव नामक कबूतर अपने परिवार के साथ दाने की खोज में वहाँ आया और दाना देखते ही बिना किसी सोच विचार के धोखे में आकर अपने परिवार के साथ जाल में फँस गया । इस उलझन से बाहर कैसे आए ? ऐसा विचार करते हुए कि “हमारा एक एक करके हमाँस यहाँ से निकलना नामुमकिन है । इसलिए हम सभी मिलकर इस जाल के साथ ही उड़ जाएँ ।” ऐसा सोचकर सभी पंछी जाल को अपने साथ लेकर बहुत दूर तक उड़ गए । इसे देखकर शिकारी आश्चर्य में पड़ गया । दुखी होकर वह अपने मन में धीरज धरते हुए घर लौटा । ये हादसा देख रहे मेघवर्मा कौए ने भी जाल के साथ उड़ रहे कबूतर का पीछा किया ।

कुछ देर में चित्रग्रीव (कबूतर) चूहे का राजा हिरण्यवर्मा नामक एक दोस्त से अपने परिवार को इस बंधन से मुक्ति दिलाने की विनती की ।

उस चूहे ने जाल काटकर पंछियों को बंधन से मुक्ति दिलाई और उसने चित्रग्रीव से पूछा “तुम तो बहुत अकलमंद हो, फिर भी इस जाल में कैसे फँस गए ?” चित्रग्रीव ने बताया “होनी को कोई टाल नहीं सकता।” तो चूहे ने कहा “कोई भी काम करते समय होशियारी वरतना चाहिए।” ऐसा कहकर उसने उन्हें विदा किया।

इन सभी बातों को देख रहा मेघवर्मा कौए ने निश्चय कर लिया कि “मैं इस चूहे से दोस्ती करूँगा।” यह सोचकर वह चूहे के सुराख के पास आकर खड़ा हुआ। कौए को देखकर चूहे ने अचरज से पूछा “तुम कौन हो ?” “मैं चित्रग्रीव का अच्छा दोस्त हूँ, मेरा नाम मेघवर्मा है। मैं आपसे दोस्ती करना चाहता हूँ।” हिरण्यवर्मा चूहे ने उससे कहा “कहाँ राजा भोज और कहाँ गंगू तेली। इस संसार में दोस्ती करना है तो हम - तुम एक समान होना चाहिए। मैं तेरा आहार हूँ और तू मेरा। ऐसी हालात में हम दोनों की दोस्ती जचेगी नहीं, तुम्हारा प्यार मेरा विनाश होगा। जैसे लोमड़ी की दोस्ती करने से हिरण को बंधन में फँसना पड़ा, ठीक वैसे ही तुमसे दोस्ती करने से मैं भी बंधन में फँस जाऊँगा।” यह बात सुनकर कौए ने पूछा “क्या तुम मुझे बता सकते हो कि हिरण बंधन में कैसे फँसा ?” चूहे ने जवाब दिया -

मगध देश में चंपक नामक जंगल में, एक हिरण और एक कौआ दोस्त बनकर रहते थे। हिरण अपने मन चाहे हरा धास खाकर तन्दुरस्त हो गया।

एक बार एक लोमड़ी ने इस हिरण को देखकर मन ही मन सोचा “यह मृग आसानी से मेरे हाथ न आनेवाला है। इसे धोखे से मारना चाहिए।” ऐसा तय करके

तुम कौन हो?” “मैं क्षुद्रबुद्धि नामक लोमड़ी हूँ। इस वन में मेरा कोई दोस्त नहीं है। अकेली घूम रहा हूँ। आज तुम्हें देखकर बहुत खुशी हुई। मैं तुमसे दोस्ती करना चाहता हूँ” लोमड़ी ने कहा। उसकी इस बात से हिरण मान गई। तब तक सूरज आसमान में ढूब रहा था। दोनों जानवर एक चंपक के पेड़ के नीचे आकर बैठ गये। उसी पेड़ के ऊपर सुबुद्धि नामक एक कौआ रहता था जो हिरण का दोस्त था। उसने लोमड़ी को देखकर हिरण से पूछा “हे दोस्त, यह दूसरा जानवर कौन है?”

हिरण ने कहा, “यह लोमड़ी है। मुझ से दोस्ती करने के लिए आयी है। अब हम दोनों दोस्त हैं।” यह बात सुनकर कौए ने कहा “अरे! दोस्त, अचानक यदि कोई अजनबी जानवर कहीं से आ जाय तो तुम्हें उस पर भरोसा नहीं करना चाहिए। जब तक तुम उसका अता-पता नहीं जानोगे तब तक किसी को जगह नहीं देनी चाहिए। अगर ऐसा किया तो गीदड़ और बिल्ली की कहानी बन जाएगी। गीदड़ बिल्ली को आश्रय दे कर आप खुद मर गया।” कौए के इस बात को सुनते ही हिरण ने पूछा “बिल्ली के हाथों गीदड़ की मृत्यु कैसे हुई।” कौए ने जवाब दिया -

एक पेड़ के नीचे एक गीदड़ रहता था। उसकी जिंगिका के लिए पास में रह रहे पंछी अपने खाने में से एक भाग उस गीदड़ को देते थे। एक दिन एक बिल्ली वहाँ आयी। उसके मन में था कि वह छोटी छोटी पंछियों को खाएँ। बिल्ली को देखकर पंछी के चूजे डर से आवाज़ करने लगे।

इस आवाज़ को सुनकर बूढ़े गीदड़ ने उनसे पूछा “आप पंछी क्यों इतने डरे हुए हो, यहाँ कौन आया है।” इतने में गीदड़ को देखकर बिल्ली भी घबरा गयी। लेकिन धीरज

बाँधकर उसने ठान लिया कि “इस शत्रु के हाथ से पार कर जाना मेरे बस की बात नहीं । इसलिए पहले इसके पास जाऊँगी, बाद में क्या होगा यह देखा जाएगा ।” ऐसा सोचकर बिल्ली ने गीदड़ के पास आकर धीमी आवाज में कहा “प्रणाम सरकार ।” गीदड़ ने यह सुनकर पूछा “तुम कौन हो?” बिल्ली ने जवाब दिया “मेरा नाम दीर्घकर्ण है ।” गीदड़ आपे से बाहर हो गया और ज़ोर से बोला “तुम तुरंत यहाँ से भाग जाओ । नहीं तो बेकार में तुम अपनी जान हाथ से खो जाओगी ।”

इस बात को सुनकर बिल्ली ने कहा “मैं पहले आप से अपनी कहानी अर्ज करना चाहती हूँ । उसके बाद यदि आप चाहे तो मुझे मार डालना ।” अब कुछ चारा भी पहीं था तो गीदड़ ने बिल्ली से उसके यहाँ आने का कारण पूछा और बिल्ली ने जवाब दिया “मैं गंगा तट पर रोज़ गंगा में नहाकर व्रत नियमों का पालन करते हुए समय का सदुपयोग करती आ रही हूँ । यह सुनकर कि तुम महात्मा हो, तुम्हारे दर्शन के लिए यहाँ आयी, लेकिन तुम हो कि अपने धर्म को छोड़कर मुझे मारने पर तुले हुए हो ।”

बिल्ली की इन बातों से गीदड़ को अचरज हुआ । उसने पूछा “सुना है कि मार्जाल मांसाहारी हैं और क्रूर भी हैं । क्या यह सच नहीं है? बिल्ली ने झट से जवाब दिया मैं इस पृथ्वी का कसम खाती हूँ ।”

“मैंने धर्मशास्त्र का श्रवण करते हुए वैरागी बनकर कुकर्मों को त्याग दिया है । कई शास्त्रों में लिखा हुआ है कि हिंसा से बढ़कर कोई पाप नहीं है । इसलिए दूसरों के प्राण हर कर सुख भोगने वाले नरक में जाएँगे । बिल्ली की इन बातों में आकर गीदड़ ने उसे अपने घर में जगह दे दी । अब क्या कहना । बिल्ली हर रोज़ पंछी के चूजे को

हड्डपकर खाने लगी । एक बार एक पंछी के चूजे खो जाने से वह बहुत तड़पने लगी । वह और पंछियों को साथ लेकर चूजों की खोज में भटकते हुए गीदड़ के रहने की जगह पर आई । उसको देखते ही बिल्ली वहाँ से नौ दो ग्यारह हो गई । सभी पंछी गीदड़ के घोंसले में घुसकर देखते हैं अपने सभी चूजों की हड्डियाँ और पंख वहाँ बिखरे पड़े हैं । उन्होंने सोचा “हमारे इन चूजों को गीदड़ ही खा गया है ।” ऐसा सोच कर, बिना कुछ सोचे या देखे, उन्होंने गीदड़ को मार डाला । इस प्रकार कौए ने जब हिरण को कहानी सुनायी तो लोमड़ी ने कौए से कहा “क्या शुरूआत में ही हिरण को पता चल गया था कि तुम्हारा मिजाज कैसा है? यूँ देखें तो यह प्रश्नते की ज़रूरत नहीं है कि सज्जन कैसे होते हैं । उनके दर्शन करने मात्र से दोस्ती हो जाती है । ”

लोमड़ी की बातें सुनकर हिरण ने भी सोचा कि यही सही है । तो उसने कौए से कहा “जैसे तुम मुझे अपना दोस्त समझते हो वैसे ही यह लोमड़ी भी मेरी मित्र बनकर रहेगी ।” ऐसा कहकर लोमड़ी को उसने अपने पास ही रख लिया । उस दिन के बाद तीनों मित्र सुबह आहार की खोज में बाहर निकलते, शाम होते ही लौट आते थे । एक दिन लोमड़ी ने हिरण से कहा “इस जंगल में एक बहुत हरा-भरा खेत है, जो मैं तुम्हें दिखाना चाहता हूँ ।” यह कहकर उसने हिरण को खेत दिखाया ।

तदुपरांत हिरण हर रोज उस खेत में जाकर आराम से घास चरती थी । ऐसे में खेत के मालिक ने उसे देखकर एक जाल बिछा दिया । हिरण बिना कुछ सूझ बूझ के, चरने गई और उसमें फंस गई । उसने अपने मन में सोचा “मुझे मेरे दोस्तों के सिवा और कोई भी इस बंधन से मुक्त नहीं कर पायेंगे ।” इतने में लोमड़ी वहाँ आयी, हिरण की दशा देखकर मन ही मन फूले न समाई । “आज मेरे मन की मुराद पूरी हो गई । इसका मांस

रवाँढ़गी

बहुत ज्यादा है । मैं उसे ।” यह सोचते हुए लोमड़ी वहीं खड़ी हो गयी । उसे देखकर हिरण ने कहा “ऐ मेरे दोस्त, मुझे इस जाल से आज्ञाद करो । मेरी रक्षा करो ।” लोमड़ी ने जवाब दिया “अरे दोस्त, मैं क्या करूँ, आज मेरा ब्रत है । इस कारण मैं यह जाल आज छू नहीं सकती । कल तुम जैसा कहोगे, वैसा ही करूँगी।” यह कहकर लोमड़ी हिरण की नज़रों से बचते हुए वहीं आँड़ में छिप गयी ।

अब कौआ अपनी दोस्त हिरण की खोज में उसी जगह पर आ गया । उसकी इस हालत की वजह पूछी । हिरण पछताने लगी कि “मैं ने तेरी बात नहीं मानी ।” कौए ने पूछा “तेरी दोस्त लोमड़ी कहाँ चली गयी ।” हिरण ने जवाब दिया “मेरे हाँड़ मांस खाने की चाह में यहीं कहीं छिप कर बैठी होगी ।” इस पर कौए ने कहा - “जो अपने हित में दोस्तों का कहा नहीं मानता तो वह जल्दी ही संकट में पड़ जाता है । इतना ही नहीं, उसके दुश्मन भी उसकी हँसी उड़ाते हैं ।” इतने में कौए ने खेत के मालिक को हाथ में लकड़ी पकड़ कर आते हुए देखा ।

कौए ने हिरण से कहा - “तुम अब ऐसे पड़े रहो कि तुम्हें देखकर वह समझे कि तुम मर गये हो । तो वह अपनी जाल बाँधने लगेगा । तभी मैं आवाज़ देता हूँ और तुम भाग जाना ।” ठीक इसी के मुताबिक मालिक ने सोचा कि हिरण मर गई है । तब कौए ने आवाज़ लगाई । झट से हिरण भागने लगी । इसे देखकर मालिक ने लकड़ी से उसे पर मारा । लेकिन उसका डंडा हिरण पर न जाकर वहीं आँड़ में छिपे लोमड़ी के सिर लगा और लोमड़ी ने वहीं दम तोड़ दिया ।